

Розділ 1. Теоретико-методологічні аспекти освіти в контексті розвитку суспільства

УДК 377.134:004

Валентина Гончарук

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (Умань)

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА

Сьогодні молодій людині необхідно оволодіти здатністю аналізувати й оцінювати досягнення національної культури, орієнтуватися в етнокультурному просторі нації. Таке молоде покоління українців зможе підготувати вчитель-філолог, у якого на високому рівні буде сформовано етнокультурну компетентність.

Мета дослідження: визначити й обґрунтувати теоретичні основи формування етнокультурної компетентності вчителя-філолога у закладах вищої освіти.

Серед ключових компетентностей випускника загальноосвітньої школи виділено загальнокультурну компетентність, у структурі якої головне місце належить етнокультурній. У культурологічній компетентності вчителя-філолога виокремлено таку складову, як етнокультурна компетентність, що буде вказувати на його здатність усвідомлювати себе як носія певної етнокультури. З'ясовано, що така компетентність особистості охоплює знання чималої кількості елементів етнічної культури, починаючи з елементарних невербальних комунікацій (жести, ритми, пози, міміка, вираз очей) до узагальнюючих моральних і правових норм, звичаїв. Встановлено, що етнокультурно компетентна особистість свідомо взаємодіє з культурно багатозначущими предметами, створює складний соціально-культурний простір. Зроблено висновок, що процес формування етнокультурної компетентності не завершується із закінченням школи, а відбувається упродовж усього життя людини, однак певний ступінь її сформованості у шкільні роки стане визначальним на шляху становлення особистості. Тому заклад вищої освіти має спрямовувати свою навчально-виховну роботу на формування етнокультурної компетентності майбутнього вчителя-філолога, від якого буде залежати рівень сформованості її в учнів, а від них – і наступних поколінь українців.

Ключові слова: культурологічна компетентність, загальнокультурна компетентність, етнокультурна компетентність, етнокультура, процес формування етнокультурної компетентності, майбутні вчителі-філологи.

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Глобалізація із кожним роком все глибше проникає в усі галузі нашого життя, у тому числі і в освітню. Орієнтація національної системи освіти на кращі, прогресивніші, якісніші освітні моделі, звичайно, є позитивним явищем. Водночас глобалізаційні процеси в освіті посилюють проблему етноідентичності окремої особистості, цілої нації та її культурних традицій. Тому надзвичайно актуальним завданням освіти нашого часу постає збереження кожним представником нації своєї етнокультурної ідентичності та усвідомлення більшої значущості власних етнонаціональних цінностей серед світових і можливостей їхнього впливу на останні.

Суттєвою ознакою культури є національний компонент, етнічні особливості, ідея народності, витоки її на основі рідної мови, історії, українознавства, етнології й націології. Особливістю етнокультурного виховання є багатоаспектність його змісту, що дає змогу досліджувати проблеми етнокультурного характеру в комплексі навчальних гуманітарних дисциплін [6].

Йдеться про оволодіння молодою людиною здатністю аналізувати й оцінювати досягнення національної культури, орієнтуватися в етнокультурному просторі нації, усвідомлювати національні духовно-моральні основи людського життя. Таке молоде покоління українців зможе підготувати вчитель-філолог, у якого будуть сформовані необхідні для цього професійні компетентності, і, в першу чергу, етнокультурна компетентність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Вивченням окремих аспектів означеної проблеми займалася ціла когорта вчених. Проблему етнокультурної підготовки майбутніх учителів піднімали О. Батухтіна, Г. Воробей, Р. Дружененко, Т. Дяченко, Я. Журецький, Т. Зякун, В. Комісаров, О. Кузик, І. Лебідь, В. Мусієнко, Г. Філіпчук та ін.

Традиції української етнокультури, зокрема, української етнопедагогіки як її складової, а також проблеми формування національної ідентичності, самосвідомості досліджували Р. Абдираїмова, С. Борисова, Р. Береза, О. Гевко, О. Красовська, Л. Куненко, Н. Мещерякова, В. Ніколаєв, Р. Осипець, Л. Паламарчук, Ю. Руденко, Л. Северинова, Д. Тхоржевський, М. Чепіль, О. Хоружа та ін.

Культурологічна підготовка майбутніх педагогів була предметом досліджень З. Донець, Н. Ємельянової, Л. Кондрацької, С. Крамської, Л. Настенко, Н. Сивачук та ін.; етнокультурна освіта й етнокультурна компетентність – Т. Носаченко і О. Цюняк; врахування регіональних особливостей етнокультури у виховному просторі досліджували В. Косиченко, Н. Кузан, Ю. Ледняк, В. Лисак та ін.

З-поміж іноземних дослідників проблему культурної та культурологічної компетентності різних фахівців вивчали М. Дауврін і В. Лорант [4], Н. Белова і Є. Кашкарева [1].

Аналіз науково-джерелознавчого базису та досвіду практичної роботи у закладах вищої освіти України дає підстави стверджувати, що на сучасному етапі розвитку педагогічної науки відсутні комплексні дослідження із проблеми формування етнокультурної компетентності майбутніх учителів-філологів у закладах вищої освіти.

Мета дослідження: визначити й обґрунтувати теоретичні основи формування етнокультурної компетентності вчителя-філолога у закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Заклад вищої освіти в усі часи готував і готує зараз знавця своєї справи, професіонала, інтелігента, але з обов'язковою належністю до культури. Інтелігентність учителя визначає рівень його загальної культури (мови, поведінки, цінностей), який базується передусім на засвоєнні надбань власної національної культури.

На глибоке переконання Є. Сявавко, інтелігентність людини виявляється у духовності, яка зафіксована в рідній вірі, традиціях, звичаях, народному мистецтві, у системі взаємодії з природним довкіллям. Є. Сявавко стверджує: «українського інтелігента завжди характеризувала нерозривна єдність з культурою свого народу. В ній він знаходив натхнення для творчості, в її примноженні бачив своє покликання» [10, с. 213].

Відповідно до нових документів у галузі вищої освіти до ключових компетентностей учителя-філолога належить культурологічна компетентність, необхідність формування якої зумовлена тим, що вчитель є постійно активним учасником процесу спілкування, носієм і репрезентантом власної культури, вираженої, насамперед, у мові. Ця компетентність передбачає знання вчителем лексики з національно-культурним компонентом, найменування предметів і явищ традиційного українського побуту, звичаїв, обрядів, народної творчості тощо.

Культурологічну компетентність майбутнього вчителя-філолога вважаємо підґрунтям для здійснення якісної професійної діяльності, формування культуромовної особистості. Компонентом професійної підготовки майбутнього педагога і його мовно-культурологічної компетентності повинен стати українознавчий культурологічний напрям, який, на думку В. Зарицької, дає можливість «через етнокультуру, етнопедагогіку, етнопсихологію, етнолінгвопедагогіку, етнолінгводидактику відтворювати світогляд українського народу, особливості його історії, культури, характеру, мовної картини світу, глибше усвідомити україномовну картину світу в зіставленні з національно-мовною картиною світу інших народів» [5, с. 92].

О. Семенов у монографії «Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури» актуалізує увагу на культурознавчій компетенції вчителя-філолога, що реалізується у знаннях матеріальної і духовної культури, історичного розвитку української

нації, фольклору, традицій, звичаїв і обрядів рідного народу, вміннях використовувати культурознавчі знання у професійній діяльності [9, с. 34].

Проаналізувавши зазначені вище характеристики професійних компетентностей, стає зрозуміло, що в культурологічній компетентності вчителя-філолога потрібно виокремити етнокультурну як її складову, що буде вказувати на його здатність «усвідомлювати себе як носія певної етнокультури, національно свідому особистість» [3, с. 27].

Етнокультура концентрує різноманітний спектр прояву етнічних ознак, інтегрує, зберігає, відтворює і, отже, трансформує набутки різних сфер діяльності (духовної, господарської тощо) конкретного народу, які накопичуються протягом історичного часу певною спільнотою. В. Лісовий так тлумачить це поняття: «це культура, першоджерелом якої є колективна творчість даної спільноти, що включає спосіб життя, світогляд, мову, народне мистецтво. У сучасних суспільствах етнокультура не існує відокремлено від професійної («високої») культури і є її складником; цей складник у вигляді «етнічного осердя» значною мірою визначає самобутність національної культури в сучасних державах. У найширшому значенні етнокультура – це «життєвий світ», який обіймає все, що дана спільнота колективно створює (на додаток до природного оточення): спосіб поведінки, суспільні установи, спосіб виробництва, мову, етносимволіку, міфи, ритуали, художню творчість тощо» [7].

Вдаємося до аналогічних міркувань і під час аналізу ключових освітніх компетентностей випускника загальноосвітньої школи. З-поміж них виділимо загальнокультурну компетентність, важливим складником якої є етнокультурна. Загальнокультурна компетентність – це знання особливостей національної та загальнолюдської культури, духовно-моральних основ життя людини й людства, окремих народів, культурологічних основ сімейних, соціальних, суспільних явищ і традицій, ролі науки та релігії в житті людини, їх впливу на світ; компетентності в побутовій і культурно-дозвіллевій сфері, наприклад, володіння ефективними способами організації вільного часу; досвід засвоєння учнем наукової картини світу, що розширюється до культурологічного й загальнокультурного розуміння світу.

Компетентність етнокультурна, за М. Шульгою, – це особистісна якість, що формується в результаті цілеспрямованого і спонтанного, організованого і стихійного засвоєння людиною (у процесі соціалізації) культури свого народу в усіх її виявах: традиційно-побутових, фольклорних, професійних, в наукових і емпіричних знаннях, на емоційному і раціональному рівнях [12].

Етнокультурна компетентність особистості охоплює передусім знання величезного прошарку елементів етнічної культури, починаючи з елементарних невербальних комунікацій (жести, ритми, пози, міміка, вираз очей) до узагальнюючих моральних і правових норм, звичаїв, що організують життя колективів і спільність в цілому. Етнічні знання складаються із прямої інформації про людей, природу, суспільство та їхні відносини, а також із уявлень про смисли і значення, що закодовані у «шифрах», знаках, символах, точках соціального простору. Етнокультурно компетентною є особистість, яка вільно орієнтується у світі значень культури певного народу, яка вільно розуміє мову цієї культури і вільно творить цією мовою. Вона свідомо взаємодіє з культурно багатозначущими предметами, створює складний, насичений різноманітними за змістом зв'язками, соціально-культурний простір. Чим компетентніша особа, тим більш об'ємним постає цей простір, тим більший «прошарок» часу (сучасного та минулого) актуалізований у ньому [12].

Етнокультурна компетентність особистості має складну й розгорнуту структуру, тому процес її формування є поетапним і довготривалим. Він не завершується із закінченням школи, а відбувається упродовж усього життя людини [11]. Та зрозуміло, що певний ступінь сформованості етнокультурної компетентності у шкільні роки стане визначальним на шляху становлення особистості, визначення нею пріоритетів у наступні етапи життя. Досягти цього можна за умови впровадження у закладах вищої освіти добре продуманої, теоретично обґрунтованої, чітко налагодженої і практично перевіреної структурно-функціональної моделі формування етнокультурної компетентності майбутніх учителів-філологів.

Учитель-філолог у наш час має бути не просто ретранслятором знань із навчальних

предметів, а повинен сприяти творчій самореалізації кожного учня в навчально-дослідницькій діяльності, вміти підготувати його до життя в сучасних соціально-економічних умовах.

Професійну підготовку майбутніх учителів-філологів необхідно спрямувати на їхній особистісний і професійний саморозвиток, формування нестандартного мислення, творчого підходу до роботи, вироблення власного методичного стилю. Заклад вищої освіти повинен стати головним осередком формування етнокультурної компетентності майбутнього вчителя-філолога, забезпечити успішне проходження ним власної траєкторії професійного становлення й етнокультурного самовизначення.

Процес формування етнокультурної компетентності передбачає отримання майбутніми вчителями-філологами об'єктивних знань і уявлень про українську етнічну культуру, історію рідного краю, духовно-моральні цінності й ментальні особливості української нації. Таких учителів слід виховати національно свідомими громадянами, які здатні адекватно оцінити себе в Україні і Україну в собі, стати дослідниками української культури, пропагандистами та популяризаторами етнокультурних здобутків українців у світі.

Високий рівень сформованості етнокультурної компетентності майбутніх учителів-філологів у закладах вищої освіти засвідчить їхню готовність до навчання і виховання учнів на основі національної толерантності, із обов'язковим збереженням цінностей української етнічної культури.

Етнокультурна компетентність особистості є наслідком і умовою розречевлення етнокультурного середовища, невід'ємним елементом реального існування, побутування культури етносу. Вона полягає не тільки у вмінні спілкування у світі предметів, правильній їхній розшифровці і декодуванні. Вона включає і комунікативну компетентність, що полягає в умінні оперувати предметами, а також в актах вибору та віддання преференцій у світі цінностей культури. У системі комунікативних зв'язків людина сама може бути розглянута як знак. Вміння, навички, здатність автоматично «читати» інших людей як представників конкретного народу – один із інтегративних показників етнокультурної компетентності особистості.

Отже, етнокультурна компетентність особистості дозволяє їй вільно орієнтуватися у суспільстві, свідомо будувати поведінку всередині відповідної культури і одночасно відчувати її межі, край, закінчення і початок світу іншої культури [12].

До етнокультурної компетентності, на думку О. Березюк, входять такі складові, які інтегруються між собою: перша група чинників утворює матеріальну сферу культури (народна архітектура, вбрання, види творчої діяльності); друга група чинників пов'язана зі сферою духовної діяльності народу (мова, усна народна творчість, народне мистецтво, тощо); третя група чинників пов'язана з феноменом найскладнішим і остаточно невизначеним (менталітет народу або етнопсихологічні риси етносу) [2, с. 14].

Про сформованість у представників певного етносу етнокультурної компетентності може свідчити оволодіння етнокультурою, що постає у вигляді успадкованого від попередніх поколінь синтезу традицій соціального життя і способів спілкування, особливостей ведення господарства й облаштування побуту, специфіки світоглядних уявлень і вірувань, матеріальних і духовних цінностей, обрядів і звичаїв. За Б. Савчуком, вище окреслений синтез визначає стиль життя етносу, виконуючи такі важливі функції: ідентифікаційну, комунікативно-інтегруючу (передача етнокультурної інформації в діахронній (між поколіннями) та синхронній площинах, що сприяє консолідації спільності та збереженню її самобутності); репродуктивну (кількісне та якісне – матеріальне і духовне – відтворення етнospільноти); нормативну; пізнавально-інструментальну (зміна та вдосконалення етнічної картини світу через її створення та розуміння) [8, с. 236].

Цього можна досягнути, ввівши до навчальних програм дисциплін гуманітарного циклу теми про культуру, етнографію, народознавство, історію рідного краю, основи формування державного укладу, формування національної свідомості. На заняттях з української літератури, напр., необхідно створювати умови для формування цієї компетентності, вивчаючи теми, які стосуються національної самоідентифікації, усвідомлення юною

особистістю себе важливою часткою рідного їй генетично народу, зацікавлення його минулим, звичаями і традиціями, фольклором.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, у ході проведеного дослідження нами встановлено, що етнокультурна компетентність вчителя-філолога – це інтегративна якість, яку визначають: володіння національно-культурними знаннями (про традиції, реалії, звичаї, духовні цінності свого народу);

- усвідомлення себе справжнім носієм української етнокультури;
- знання мови своєї нації, володіння багатством її виражальних засобів;
- навички не тільки самому ними оперувати, а й передавати їх учням;
- здатність до продукування мовлення у різних життєвих ситуаціях;
- усвідомлення феномену України та її культури у світі;
- вміння знаходити зафіксовані у мові, етнотекстах і текстах світової літератури компоненти духовної та матеріальної культури українців;
- вміння виховувати учнів на основі етнокультурних цінностей.

Учитель-філолог вирізняється з-поміж інших учителів інтелігентністю, вмінням розуміти істинну сутність слова, знає тонкощі його вживання; він шанує, любить рідну мову і культуру, розшифровує їхні національні «коди»; дбає про їх збереження, пропаганду і розвиток. Від якості професійної діяльності такого вчителя залежить рівень сформованості етнокультурної компетентності його учнів, а через них і наступних поколінь українців.

Джерела та література

1. Belova N. A., Kashkareva E. A. Methodical Ways of Enhancement of Personal Communicative / N. A. Belova, E. A. Kashkareva // Asian Social Science. – 2015. – Vol. 11. – №. 8. – p. 19–25.
2. Березюк О. С. Методичні засади формування етнокультурної компетентності особистості / О. С. Березюк // Освітнологічний дискурс. – 2015. – № 3 (11). – С. 13–21.
3. Вовк М. П. Фольклористика у класичних університетах України (друга половина XIX – початок XXI ст.): навч. посібн. / М. П. Вовк. – К.: Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, 2014. – 202 с.
4. Dauvrin M., Lorant V. Cultural competence and social relationships: a social network analysis / M. Dauvrin, V. Lorant // International Nursing Review. – 2017. – p. 195–197.
5. Зарицька В. Мовно-культурологічний аспект формування професійної культури сучасного педагога / В. Зарицька // Українська мова в культурному просторі Східної України: Матеріали міжрегіональної науково-практичної конференції. – Донецьк: Український культурологічний центр, 2010. – С. 90–99.
6. Концепція національного виховання студентської молоді Львівського національного університету імені Івана Франка. URL: http://prima.lnu.edu.ua/general/vicerektor_train/concept_vykh_molodi.htm (дата звернення: 09.07.2018).
7. Лісовий В. Етнокультура // Філософський енциклопедичний словник. URL: https://filos_uk.academic.ru/ (дата звернення: 09.07.2018).
8. Савчук Б. Українська етнологія: навч. посібник / Б. Савчук. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. – 559 с.
9. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: монографія / О. М. Семенов. – Суми: ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2005. – 404 с.
10. Сявавко Є. Народознавча культура викладача як складова філософсько-етичної концепції педагогічної діяльності у вищій школі / Є. Сявавко // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – 2009. – Вип. 25. – Ч. 1. – С. 213–220.
11. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированного образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58–64.
12. Шульга М. Компетентність етнокультурна // Етнічний довідник: поняття та терміни. URL: <http://etnography.national.org.ua/glossary/k.html> (дата звернення: 09.07.2018).

References

1. Belova N. A., Kashkareva E. A. Methodical Ways of Enhancement of Personal Communicative / N. A. Belova, E. A. Kashkareva // Asian Social Science. – 2015. – Vol. 11. – №. 8. – pp. 19–25.
2. Bereziuk O. S. Metodichni zasady formuvannia etnokulturnoi kompetentnosti osobystosti. // Osvitolohichni dyskurs. – 2015. – № 3 (11). – pp. 13–21.
3. Vovk M. P. Folklore studies in classical universities of Ukraine (second half of the nineteenth and early twentieth centuries): teaching. manual / M. P. Vovk. – K.: In-t ped. Education and Adult Education of NAPN of Ukraine, 2014. – 202 p.
4. Dauvrin M., Lorant V. Cultural competence and social relationships: a social network analysis / M. Dauvrin, V. Lorant // International Nursing Review. – 2017. – pp. 195–197.

5. Zaritska V. Movno-kulturolohichni aspekt formuvannia profesiinoi kultury suchasnoho pedahoha. Ukrainiska mova v kulturnomu prostori Skhidnoi Ukrainy: Materialy mizhrehionalnoi naukovopraktychnoi konferentsii. – Donetsk: Ukrainian Cultural Center, 2010. – pp. 90-99.
6. Kontsepsiia natsionalnoho vykhovannia studentskoi molodi Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka. URL: http://prima.lnu.edu.ua/general/vicerektor_train/concept_vykh_molodi.htm (data zvernennia: 09.07.2018).
7. Lisovyi V. Etnokultura // Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk. URL: https://filos_uk.academic.ru/ (data zvernennia: 09.07.2018).
8. Savchuk B. Ukrainiska etnolohiia: navch. posibnyk. – Ivano-Frankivsk: Lileia-NV, 2004. – 559 p.
9. Semenoh O. M. Profesiina pidhotovka maibutnikh uchyteliv ukrainskoi movy i literatury: monohrafiia. – Sumy: GDP «Mriya-1» Ltd., 2005. – 404 p.
10. Siavavko Ye. Narodoznavcha kultura vykladacha yak skladova filosofsko-etychnoi kontsepsii pedahohichnoi diialnosti u vyshchii shkoli // Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia pedahohichna. – 2009. – Vyp. 25. – Ch. 1. – pp. 213-220.
11. Khutorskoy A. V. Key Competencies as a Component of Person-Oriented Education / A. V. Khutorskoy // Public Education. – 2003. – № 2. – pp. 58-64.
12. Shulha M. Kompetentnist etnokultura // Etnichniy dovidnyk: poniattia ta terminy. URL: <http://etnography.national.org.ua/glossary/k.html> (data zvernennia: 09.07.2018).

Гончарук Валентина Анатольевна. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЭТНОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ-ФИЛОЛОГА. *Сегодня молодому человеку необходимо овладеть умениями анализировать и оценивать достижения национальной культуры, ориентироваться в этнокультурном пространстве нации. Такое молодое поколение украинцев сможет подготовить учитель-филолог, у которого на высоком уровне будет сформировано этнокультурную компетентность.*

Цель исследования: определить и обосновать теоретические основы формирования этнокультурной компетентности учителя-филолога в учреждениях высшего образования.

Среди ключевых компетентностей выпускника общеобразовательной школы выделена общекультурная компетентность, в структуре которой главное место принадлежит этнокультурной. В культурологической компетентности учителя-филолога выделена такая составляющая, как этнокультурная компетентность, что будет указывать на его способность осознавать себя как носителя определенной этнокультуры. Установлено, что такая компетентность личности охватывает знания большого количества элементов этнической культуры, начиная с элементарных невербальных коммуникаций (жесты, ритмы, позы, мимика, выражение глаз) к обобщающим моральным и правовым нормам, обычаям. Установлено, что этнокультурно компетентная личность сознательно взаимодействует с культурно многозначными предметами, создает сложное социально-культурное пространство. Сделан вывод, что процесс формирования этнокультурной компетентности не заканчивается с окончанием школы, а происходит на протяжении всей жизни человека, однако определенная степень ее сформированности в школьные годы станет определяющим на пути становления личности. Поэтому учреждение высшего образования должно направлять свою учебно-воспитательную работу на формирование этнокультурной компетентности будущего учителя-филолога, от которого будет зависеть уровень сформированности ее у учащихся, а от них – и последующих поколений украинцев.

Ключевые слова: *культурологическая компетентность, общекультурная компетентность, этнокультурная компетентность, этнокультура, процесс формирования этнокультурной компетентности, будущие учителя-филологи.*

Honcharuk Valentyna Anatoliivna. THEORETICAL BASES FOR THE FORMATION OF ETHNOCULTURAL COMPETENCE OF THE FUTURE TEACHER-PHILOLOGIST. *A young man needs to learn the ability to analyze and evaluate the national culture achievements, to know the ethno-cultural space of the nation. Young generation of Ukrainians will be able to prepare a philologist who will have a high level of ethnocultural competence. In the new educational documents the cultural competence is among the key competences of the teacher-philologist. This competence implies teacher's knowledge of the vocabulary with the national-cultural component, the names of objects and phenomena of traditional Ukrainian life, customs, traditions, folk art.*

Among the key competences of a secondary school graduate we take into account the general cultural competence, the structure of which is dominated by ethno-cultural one. The ethnocultural competence of the person includes knowledge of a considerable number of elements of ethnic culture, ranging from elementary non-verbal communication (gestures, rhythms, poses, facial expressions, glances) to generalizing moral and legal norms, customs. In the above-mentioned cultural competence of a teacher-philologist, we also single out such component such the ethnocultural competence, which will indicate its ability to perceive itself as a carrier of a particular ethnoculture. Ethnoculture concentrates a diverse spectrum of ethnic attributes manifestation, integrates, preserves, reproduces and, in a certain way, transforms the gains of various spheres of activity of particular nation. An ethno-cultural person consciously interacts with culturally significant objects and creates a complex socio-cultural space.

The process of ethnocultural competence formation does not end with the school graduation, but happens throughout the life of a person. However, a certain degree of its formation during school years plays an important role in the personality formation. Therefore, higher education institution should direct its educational work on the formation

of the ethnocultural competence of the future teacher-philologist, which will depend on the level of formation of such competence of the students, and later of the next generations of Ukrainians. This work provides for the future philologists obtaining the objective knowledge of Ukrainian ethnic culture, spiritual and moral values and mental features of the Ukrainian nation.

Key words: *cultural competence, general cultural competence, ethnocultural competence, ethnoculture, process of formation of ethnocultural competence, future teachers-philologists.*

Стаття надійшла до редколегії 08.09.2018 р.

УДК 140.8 : [378.17 + 331.4]

Ольга Завидівська

Львівський державний університет фізичної культури (Львів)

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ ЗДОРОВ'ЯОРІЄНТОВАНОГО ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-УПРАВЛІНЦІВ

Розглядаються загальні філософські основи здоров'яорієнтованого змісту професійної підготовки студентів-управлінців. Висвітлено основні напрямки навчання майбутніх менеджерів з урахуванням філософських ідей. Обґрунтовано філософські погляди і уявлення про природу людини та суспільства. Проаналізовано філософські аспекти здоров'яорієнтованого змісту навчання майбутніх менеджерів на основі постнекласичної методології. Визначено основні концептуальні положення змісту фахової підготовки студентів-управлінців на засадах здоров'язбережувального навчання. Йдеться про те, що професійна підготовка студентів-управлінців має сприяти формуванню у них орієнтованих на кожну людину, індивідуальних, більш високого рівня, здоров'яорієнтованих управлінських навичок.

Ключові слова: *філософські основи, концептуальні засади, студенти-управлінці, професійна підготовка, здоров'яорієнтоване навчання.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах сьогодення наукові знання про людину набувають іншої якості. Глибоке пізнання загальних законів природи і суспільства призвело до неминучого багаторічного подолання антропоцентризму і антропоморфізму як пережитків минулого [4]. Однак зараз, на нашу думку, набирає обертів зворотній процес. Все більше досліджень по своїй суті концентровано на антропологізацію і гуманізацію системи наукового пізнання [1]. Актуальними стають дослідження, що стосуються вивчення резервних можливостей людського організму як однієї з найзагальніших і найважливіших проблем сьогодення. Такий перехід в більшості науках відбувається стихійно. Як наслідок, ми спостерігаємо утворення незрозумілих, хаотичних об'єднань різних галузей і сфер знань. Такі утворення містять окремі частини багатьох наук у цілях розвитку тієї чи іншої форми буття і свідомості людини. Особливо це стосується науки про управління людиною.

Як показав досвід останніх десятиліть, у сфері менеджменту здоров'я усе більше відкривається глибина непізнаного. Брак наших знань у питаннях формування здоров'яорієнтованого мислення молоді ставить нові завдання і вимагає досліджень людського потенціалу у цьому концепті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вчені всього світу займаються вивченням проблем ефективного менеджменту, зокрема М. Мескон, Л. Якокка, Д. Грейсон, В. Хойер, П. Друкер та ін. Філософські, теоретичні та прикладні засади менеджменту вивчали А. Герасимчук, З. Тимошенко, С. Шейко, О. Кузьмін, О. Мельник та ін. Підвищення якості управління через розвиток індивідуальних навичок менеджерів розглядають у своїх працях В. Новак, Ю. Симоненко та ін. Розвиток людського й інтелектуального капіталів через ефективний менеджмент стали предметом досліджень О. Кошулько, О. Єрмоленко та ін. Вивченню компетентності менеджера, менеджменту людських ресурсів та самоменеджменту як соціальних технологій реалізації особистісного потенціалу менеджера присвятили свої праці В. Шепель, М. Лукашевич, М. Бурмака та ін. Стратегіям розвитку професійної індивідуальності, питанням психодіагностики у професії менеджера, питанням покращення